

*În folosul Cercului de Cădere al
Tinerimei din Alexandria*

N. IORGA

CONFERINȚĂ

ȚINUTĂ LA ȘEZĂTOAREA
LITERARĂ-NĂȚIONALISTĂ

IN

ALEXANDRIA

DUMINICĂ, 7 MAI 1906

URMATĂ

DE O DESCRIERE A ALEXANDRIEI
ȘI ÎMPREJURIMILOR

PREȚUL 50 BANI

1906

Tipografia

„ALEXANDRI”

Anghel N. Vasilescu

Alexandria

N. IORGA

Conferință

*Ținută la șezătoarea
literară-naționalistă*

în

Alexandria

Duminică 7 Mai 1906

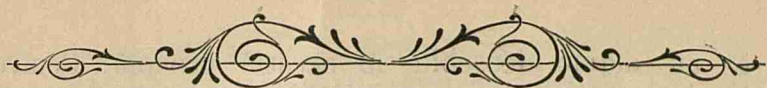
urmată

de o descriere a Alexandriei și împrejurimilor

ALEXANDRIA

TIPOGRAFIA ȘI LIBRĂRIA „ALEXANDRI” ANGHEL N. VASILESCU
1906

Șezătoarea literară-naționalistă ținută la Alexandria, Duminică, 7 Mai 1906.

D. Iorga anunță că d. St. O. Iosif, a fost oprit de mai marii săi. E un mare păcat ca un poet care venise să citească traduceri din operele reginei, în fața unui public românesc, să fie oprit pentru cine știe ce bănuieli care fac parte dintre cele mai ciudate ciudățenii ale zilei de azi.

Apoi d. Sadoveanu citește din Povestiri din războiu «Dascălul Irimia» și apoi schița «La iarmaroc la Mierești»,

d. Gîrleanu citește din «Bătrînii» schița «Franț», iar d. I. Dunăreanu, pe care d. Iorga 'l recomandă ca unul din cei mai buni între povestitorii noștri cei mai tineri, bucată «Moșnegii».

Conferința D-lui N. Iorga

Ați văzut unul din chipurile cum se poate petrece o zi de Duminică sau sărbătoare. Popoarele cul-

te au datine deosebite în această privință. Pentru Englezi, dimineața e a slujbei bisericești, după amiazi se întrebuințează pentru citirea sfintei scripturi, seara se fac rugăciuni în familie. E frumos lucru să vezi un popor așa de înaintat ca Englezii ridicându-și gîndul la fie-care șapte zile către Dumnezeu. E și o datorie a legii, dar e și un mijloc ca să se învețe sufletul fie-căruia. Aceasta e foarte potrivit pentru păstrarea avîntului către ideal mai presus de micșorimile și uriciunile vieții.

Francezii fac alt-fel. Duminica ei se strîng toți împreună după familii.

E o dovadă de simț de solidaritate în aceste margini firești ale familiei.

La șapte zile odată omul lasă grijile și trăește pașnic și voios între ai lui.

În Germania orașele sînt părăsite în ast-fel de zile. E o oarecare deosebire față de Bucureștii noștrii unde mulțimea celor fără lucru și fără rost se primblă agale-agale să se vadă unii pe alții sau se înfige în unele colțuri cunoscute ca să facă glume bădărănești pe socoteala femeilor.

În Germania în zilele de muncă, a tuturor, se vede pe toate stradele mișcarea repede a celor cari 'și caută de sarcina lor zilnică. Iar Duminica, în ziua de sărbătoare omul care n'a pregetat de la muncă o săptămînă întreagă, lasă orașul și ese în mijlocul naturei dumnezeiești. Un colț de natură bogată, păstrată cu sfințenie, încunjură orice oraș german. Pe cînd aud că aici era vorba să se distrugă pădurea Alexandriei, podcaba de căpetenie a ei. Dincolo ar fi fost loviți cu pietre acei sălbateci ce ar fi conceput un asemenea plan. Ei, Germanii, nu știu cum să creeze

ce n'au și aici se ivise gândul barbar de a distruge ce este. Și în unele părți germane natura nu este așa de bogată ca aici; omul a trebuit s'o ajute cu meșteșugurile lui.

Berlinezul a transformat nisipurile și mlăștinile în locuri plăcute pentru plimbările sale. Acolo iese ei la aerul larg și bun, la sănătatea trupului și a minții o zi după șease petrecute muncind din greu în aerul apăsător al fumului din uzine și fabrici. Și e un mare noroc pentru educația poporului german această zi păstrată exclusiv petrecerii în aier liber și sănătos. Gîndurile acolo alt-fel se înalță. Pentru aceia germanul își păstrează ori-când și ori-unde un colț de poezie în suflet.

Poezie, va zice cineva, aceia trebuie poetului cu părul lung și mersul tainic și nu ori cui. Dar nu e așa. Un om lipsit cu totul de poezie e un om cu sufletul sterp, sărac, veșted. Dar atingerea cu frumusețile firei înălțînd sufletul și înoind simțirea omului, îi păstrează vie scînteia de poezie.

În Italia muzeele țin locul naturei. În locul frumosului din natură, are un popor întreg, pe acela de pe pînză, din marmură. Și e o plăcere să vezi pe cîte un om, o femeie din popor sbucnind în strigătul fantastic de «che bello, bellissimo» — «ce frumos, foarte frumos» — înaintea unei opere de artă pe care au văzut'o poate de atîtea ori în viața lor.

Cunosc, cunoaștem însă un popor, care petrece altfel zilele de odihnă; o parte din el se primblă, privește, cascade gura, se zice, dar se fac prin orașe lucruri cu mult mai rele de cît a căsca naiv gura. La o circiumă alții joacă și beau, beau nu numai din nevoie de a bea, din stricăciune și patimi, ci pentru că

astfel se mîngie un biet neam asuprit și obijduit în lungi zile de nedreptate.

Tinerii de o parte joacă hora. Așa joc sătenii. În alt-fel, dar tot din toată inima petrece ceia ce se chiamă mahalaua. Și e curios disprețul părții de sus a acestui popor, părții bogate, trufașe și parazită, pentru această biată mahala, de cari 'și bate joc jidănașul rafinat (mă rog!) de la gazetă, lefegiul de la centru și cocoane care se scutură zilnic cu trăsura de lux la șosea. Dar mahalaua, așa cum este ea, se pricepe să petreacă, în tot cazul, mai bine ca cei ce-și rid de ea? Petrece, într'un chip modest, însă din toată inima. Seara se întorc mulțumiți de la strada mare, de la paharul cu bere luat în berăria strălucită. Unii zic că mahalagii se ceartă mai mult de cât s'ar cuveni, dar dacă se ceartă, ei nu se dușmănesc apoi și se ceartă cu acest prilej și ei așa puțin într'o singură zi lăsată de Dumnezeu la un păhărel de vin sau de bere, iar nu zilnic în tot răgazul lipsei de lucru.

Alții, cei de sus stau în acest timp închiși în casă socotind că e ceva grosolan a se cobori în stradă. Duminica, sărbătoarea, ei moștenitori a șiruri întregi de strămoși vechi, de glorie. Nu le îngăduie ceia ce se zicea pe vremea grecilor «*igheomoniconul*» și ceia ce se spune în rost apusean *snobismul*, uritul *snobism*, părinte al multor păcate.

Seara, afară de orașele engleze unde nu se îngăduie nimic afară de slujba lui Dumnezeu, în cele l-alte orașe ale lumii, toți se strâng la serbări, la teatre, la concerte.

În America de la un capăt al societății la altul, toți sunt alături în asemenea zile de odihnă. Stăpîna se simte bine lângă bucătăreasa ei și stăpînul lângă vizitiu.

Iată și în Ardeal, frații noștrii români, se întâlnesc cu toții în săli care sunt de multe ori mai mici și mai puțin frumoase de cît aceasta. La mese se bea bere, se lucrează chiar. Iar pe scîndurile modeste se suie pentru a cînta din gură, din pian, din vioară, pentru a declama, a juca teatru, nu fie-te cine, ci chiar persoane din «lumea bună». Fie-care face ce poate și ce știe și e foarte bucuros că poate să distreze pe cei-l-alți.

Acelaș lucru îl veți întâlni în cele-lalte țări din luminatul apus.

E un chip foarte cinstit și moralizator felul acesta de a petrece frățește, cu inima bună și iubitoare. E mult mai bine de cît chipurile ce se cunosc la noi unde nu ne sfiim de a face și în zilele slobode păcate, atunci când noi am fi chemați, așa mai bătrîni și mai bine înzestrați cum suntem, să dăm învățături bune vecinilor noștri în loc să adăogim la păcatele lor și pe ale noastre. — În cutare odaie se întinde pe o masă mai mare de cît aceasta, un postav verde. Minunatul postav verde ce ca prin farmec unește pe toată lumea : pe profesor sau profesoară cu părinții copiilor, pe ofițer cu inferiorul său, pe magistrat cu împricinații pe care va fi chemat mîine să-i judece a doua zi. Și așa mai departe. Toți găsesc o mare plăcere la acest mijloc stupid de a trece vremea, întocmai ca negrul din Africa cînd se prăpădește după un pahar de rom prost sau după o mîrgică sclipitoare pe care se gîndește a și-o atârna de colan, de urechi, la nas sau la buze.

Și sunt oameni cu oare-care cultură, oameni cari au învățat, cari au citit ! Și idioții se pot distra de minune cu aceste jocuri, ori cît de complicate ar fi,

tot le-ar învăța. — Ar fi un bun articol în programul ospiciilor de idioți.

Unii zic că joacă numai să piardă timpul. Dar timpul nu e un gunoi ce se aruncă, o buruiănă veștedă ce se arde; dăruit de sus, fără să-l fi câștigat noi, el e aurul curat pe care nu e îngăduit să-l risipim și mai ales când e vremea tinereței și prețul lui e în sutit mai mare; când putem da atîta pentru a face bine aproapelui nostru, societății în care trăim.

Dar pe lîngă masa verde și chipurile de crai și fanți și treflele și inimile roșii se mai văd și bani strălucind, se mai văd și capete de hîrtie albastră ivindu-se. Deci este și o dorință de cîștig nelegiuit. Și când se lăcomește cine-va odată la acest cîștig, el va trece domnilor mai departe, va trece la mită și de acolo la atîtea alte păcate față de muncă și de cinste.

E un folos umilitor pentru făptura omenească înzestrată pentru alt-ceva.

Într'o altă odaie lîngă asemenea mese verzi se adună cercuri de oameni de club de toate vîrstele pentru a discuta. Unii înjură însă pe alții și nu numai de la un partid la altul, ci în același partid chiar.

Dar în asemenea locuri nu se adună ai noștri numai pentru plăcerea de a face politică, de a ceti ziarele mai mult proaste, care es la București. Dacă ții urechea aproape, vei auzi vorbe ca acestea: ce mult mi-ar trebui să-mi schimb pe cutare magistrat, care mă încurcă la o judecată! Ce bine mi-ai face numind pe vărul cutare în locul cutare, dacă nu pentru el, măcar de hatîrul meu care am vorbit tot'd'una pentru d-ta! N'ar putea, zice, cîte o față cucernică să schimbi pe protopopul nostru? Căci acolo am a-

juns, că pînă și protopopii sînt politicieni. Mîine să nădăjduim că vor fi și vlădicii toți, iar poimîine sfinții din cer vor fi înscriși și ei, pe jumătate în partidul liberal și pe jumătate în cel conservator! Așa încît la fiecare schimbare de guvern, candela se va stinge înaintea sfinților învinși și se va aprinde luminoasă înaintea sfinților învingători! Deci nu e în joc numai politica pură, ci căpătuiala cea mai hotărîtă și cea mai grosolană.

Dar de ast-fel de partide n'are nevoie un biet neam necăjit ca al nostru. Nouă ne poate ajunge un singur partid mare, foarte mare: al țării acesteia, al poporului care o sprijină.

Avînd aceeași țintă putem merge însă pe drumuri deosebite. Fie cel din dreapta, cel din stînga, cel de la mijloc, fie-care poate apuca pe ori-care îi place, dar de la unul la altul dacă ele vor urmări aceeași țintă luminoasă, nu se vor schimba vorbe de ocară și de insultă, ci se vor îndemna numai deosebiții drumeți între ei, cine să ajungă mai sigur, cine ajunge mai curînd!

Dar cînd în locul drumeților ce merg spre aceeași țintă, a binelui tutulora, avem haiduci cari pleacă ascunși pe cîte-o potecă pentru a pîndi în aceeași poiană pe același pașnic trecător care e la noi un neam de cinci milioane, o, atunci, de sigur, pentru prada găsită sau căpătată, ei se vor încăera, strigîndu-și cu furie: «liberalule», «conservatorule»!

Nume zadarnice! Ce ni trebuia nouă această vrajbă de cuvinte frumoase și de interese urîte? Puțini cum suntem, așa de săraci încă, și așa de inculți, noi avem nevoie de un singur partid, mare, puternic, avîntat care să cuprindă pe toți oamenii harnici și

cinstiți: partidul țării românești, partidul neamului românesc!

Acest partid nu se poate întemeia însă prin vânzarea conștiinței și terfelirea sufletului. Flacăra idealului nostru s'ar desface luminoasă din unt-de-lemnul curat al jertfei și nu din prostul ulei amestecat și îndoit cu cenușa *vieței* trîndave și stricate. Cu acele flăcări sfirîie și se stinge, și neamul rămas fără dînsa, *se pierde!*

Mai e însă un loc de întîlnire românesc. Acolo nu vin politicianii sau lipitorile politice. Se adună femei române cari pîn'acum nu fac parte din partidul liberal, sau din cel conservator. Femeile noastre ar putea convorbi.

E bine ca oamenii să se întâlnească spre a convorbi. Ești un egoist, deci un sgîrcit dacă avînd ceva în sufletul tău — nu cauți convorbirea. Convorbirea e altfel și un folos și o datorie.

Popoarele cele mai înaintate în cultura sunt acelea la cari convorbirea joacă și un mai mare rol. Dar ea trebuie să fie dintre acelea cari înalță și lămurește sufletul, inima.

La noi să se vorbească de literatură, de pictură, iată de tablourile așa de românești și așa de mari ale lui Grigorescu, pe cari cine-va dintre d-tră poate să le fi văzut la o expoziție din București.

De ce nu s'ar face și aici în Alexandria în această sală așa de drăguță o expoziție de lucruri artistice, pe cari le are unul și altul, dar mai ales de lucru manual. Imprejurimile acestea țărănești cari au mai păstrat vechiul meșteșug de a țese și coase ar da un însemnat și frumos material. Și lume de pretutindeni ar veni să vadă mica d-voastră expoziție etnografică și artistică.

În altă manifestare de cultură, îmi place să cred că, după felul cum am fost primiți astăzi, aceasta nu va fi ultima șezătoare în acest oraș. Căci vedeți lucrurile acestea nu sunt glume, sau distracții, ci o sfântă și mare nevoie a timpurilor de astăzi. Până acuma nu suntem un adevărat popor, nu ni-am format sufletul pentru a fi așa ceva; și un popor ce-și are numai trupul nu se deosebește, fie el și mare, bogat, harnic, viteaz, nu se deosebește de o biata turmă rătăcitoare.

Cutare ziare evreești au prins de mult obiceiul de a ne deosebi în: neam boeresc și neam țărănesc, și cită vreme n'avem o cultură pentru toți, nu putem respinge hotărît insulta. Până atunci nu se poate întemeia nici mîndria noastră, și trebuie să avem și noi odată mîndria aceia care face pe alte popoare să se proclame cele d'întîiu din lume. Trebuie să vie o vreme cînd ființa pe pămîntul românesc să facă pe cine-va care este de legea noastră creștină, Român. Și iată, încă de pe acum n'ar trebui să mai punem la cumpănă de unde a plecat cineva pentru a primi prin cultura noastră sufletul nostru, ci să recunoaștem pe acest pămînt românesc — afară de evrei — cărora le dorim cel mai bun viitor aiurea de cît la noi — numai Români buni recunoscători pentru felul cum i-am primit și Români răi, oameni nerecunoscători față cu pămîntul din care le vine toată bogăția, tot rostul pe lume.

Pentru a fi însă ast-fel, nu trebuie să mai perdem vremea cu nimicniciile de astăzi. — Nu mai trebuie ca un însemnat tîrg de Români ca acesta să se priviască ca un punct de «provincie». «Provincie»? Ce e aceia «provincie»? În românește n'are nici un rost.

La Romani era țară cucerită, administrată militar. Așa ar fi la noi doar Dobrogea. La Francezi e locul unde se simte și se cugetă mai puțin, fiind-că puterile s'au strîns toate la Paris, care e ca un enorm cap hidrocefal pe un trup de paianjen; e locul ce nu se ține în samă în viața politică, un tumult de stradă la Paris avînd mai multă însemnătate de cît o revoluție în provincie. Iar la noi cu organizația noastră modernă așa de nouă, «provincia» are aceleași centre ca și Capitala.

Nu mai trebuie să îngăduiți a fi trecuți ca robii țigani de pe vremuri, vînduți și dăruiți în catastife, pe listele de stăpînire ale deosebitelor partide. Nu mai trebuie să vă închinați înaintea cutărui candidat care vine pentru a-și da toate laudele, acoperînd pe «dușman» cu toate batjocurile. Ci trebuie să așteptați pe unul cinstit care vă va spune: contra candidatul meu are și el meritele lui, e, ca și mine, un om cult, un om deștept și un patriot, dar în cutare privință, cum e chestia țărănească, el are o părere și eu alta, despre nevoia de a da vot tuturor sătenilor, despre nevoia de a se hotări un maximum pentru renta pămîntului, de a se recunoaște un minimum pentru plata plugarului, de a se face un adevărat învățămînt al plugarului sau a se întemeia școli normale cu pentru propășirea neamului nostru. Chestia este, ea are o deslegare; eu dau una, cel lalt alta: d-voastră, cetățeni liberi într'un Stat modern, d-voastră alegeți!

Așa să fiți și înainte de toate, pentru a fi ast-fel, trebuie să țineți a veni în interesul pentru cultura mîntuitoare, care e temeiul vieții unui popor. Să nu vă închipuiți că v'ar ajunge pe toată viața ceia ce

ați căpătat prin școală: ar fi o greșală tot așa de absurdă ca și aceea a omului care ar crede că răsuflînd odată, adînc și tare, îi ajunge pe toată viața. Nu, răsuflînd neconținut, pîrtînd fără încetare aerul, aerul proaspăt, nou, vă puteți ținea vioi și sănătoși. Această învoire se face întîi prin citire, prin ascultare de conferințe, prin teatru, prin muzică, prin adevărata convorbire bine-făcătoare.

Și pentru aceasta nu trebuie să așteptați totul de la Stat. Ciudate păreri își face lumea la noi și despre Statul acesta. Pentru unii, cei puțini și fericiți, el e un bun Dumnezeu păgîn care ține la subțioară un sac de aur ce nu se poate cheltui nici odată întreg și din care lasă neconținut să cadă o pomană îmbielșugată pentru toată lumea. Alții văd însă în Stat un simbol al apărării nedreptății și lăcomiei, un drac cu lungi și ascuțite ghiare de sgrîpșor care străpunge, sfășie și înghite tot. Dar Statul nu e nici una, nici alta. El e numai una din formele înțelegerii, frăției firești dintre oamenii cari vreau să ajungă un scop mai înalt. — El nu e deosebit în esența sa de cultura unui neam, ci e mai curînd *altă* formă de vădire, de mărturisire a unui neam. De cele mai multe ori deci, cînd fața aceea a banului care e Statul este curată, curată vezi și forma cea-l-altă a culturei; și o cultură curată, potrivită pentru un popor, trebuie să tindă neapărat a da un alt Stat, un Stat curat, potrivit în adevăr cu poporul pe care se chiamă că-l înfățișează.

Deci Statul nu stăpînește și înrîurește tot. El nu e un *izvor* ci una din ramurile apei. De la el prin urmare nu puteți aștepta viață, hîrnicie, cînd trăiți în amorțeală și lene.

Fie-care oraș n'are de cît să-și cerceteze trecutul pentru a lua învățăminte. Și să încercăm aceasta cu d-voastră.

La 1834, Vodă Alexandru Ghica, din vremea Regulamentului a întemeiat acest oraș. Pentru aceasta s'a îndreptat mai ales la țărănimea din împrejurimi, căci să nu credeți că cei mai mulți dintre întemeietori ar fi fost bulgari. Acest neam a dat numai cîteva familii de negustori. Aceasta se poate deduce și din numărul restrîns de iscălituri ce se cetesc în cererea din aceeași vreme a locuitorilor din Silistra cari voiau să facă din noul oraș al Călărașilor un port adevărat. Ei n'au isbutit să fie, dar *supt* Vodă Știrbei, Călărașii au ajuns totuși numai cu mijloacele noastre să se ridice la o adevărată însemnătate.

Pe la întemeiere, ați vegetat în întunec și nemișcare. A venit vremea, scurta domnie a lui Vodă Cuza, stăpînirea principelui, a regelui Carol, care împlinește peste două zile patru-zeci de ani. Și nu pregetez să spun că la o asemenea dată cine e ministru nu poate avea nici o însemnătate. Vreau, trebuie să mă răcoresc din apa acestui pahar; ce 'mi este dacă ar birfi cineva de dînsul un cuvînt prost sau rușinos; îl dau înlături cu degetul, și beau. Mie, puțin îmi pasă de cutare ministru compromis, de cutare ministru cu păcate; eu văd numai pe regele nostru în toată vrednicia lui, și văd munca noastră de patru-zeci de ani, hlamida, purpura strălucitoare care-i stă pe umeri, *fiind-că e pusă de noi*.

Dar în acest timp ce s'a făcut aici de d-voastră? Iată se zvonește că gimnaziul se va desființa. Țineți la el, și vă plîngeți, vă plîngeți amar pentru aceasta. Nu trebuie plîngerii, ci alt-ceva. Dacă el dispare fără să vă mișcați, n'aveți în adevăr nevoie de dînsul. Iar

dacă aveți nevoie, să se afle printre bogații de aici unul care în semn de recunoștință pentru ceia ce i-a fost lăsat să agonisiască aici, să dea câte-va sute de mii de lei cu cari mulți ani de acum înainte, să poată trăi gimnaziul din puterile d-voastră înși-vă.

Și ceia ce vi se spune nu e cine știe ce noutate. Se face în Ardeal, unde tot învătă mintul Românilor e plătit de toți Românii, în aceal Ardeal pe care, cu ce ispravă facem acum, nu vom isbuti la nimica, căci oamenii aceia au ajuns a crede toate ticăloșiile ce se scriu zilnic despre căpeteniile în toate ramurile vieții noastre. În Germania fie-care oraș, mare sau mic, are câte un *Verschönungsverein*, o societate pentru înfrumusețarea lui, societate care face grădini, clădiri, care supraveghează tot ce lucrează comuna. Acolo n'ar fi cu puțință de pildă să se înfățișeze Regelui de jubileul lui scîrboasa spărtură ce rezultă din dărîmarea Casei Lahovary. Acolo s'ar fi mișcat lumea, ar fi protestat, și apoi să fi poftit la alegeri acela care n'ar fi ținut samă de această nemulțumire a lumii!

Statul este cum este; și alte popoare pot să aibă un ast-fel de Stat și ast-fel de partide cum sunt ale noastre; dar acelea lucrează ele neconținut, pentru a îndeplini lucrul pe care puternicii, chemați să-l facă, nu-l fac. Și ast-fel, ele se arată vrednice de o alt-fel de cîrmuire, și ajung s'o și aibă.

Ast-fel de lucruri făcute din jertfa fie-căruia, ast-fel de lucruri au prețul cel mai mare. Ce însemnătate ar fi avut în adevăr venirea noastră, dacă noi n'am fi avut nimic de lucru, dacă d-voastră n'ați fi avut dorința, trebuința de a ne asculta, dacă unii n'ar fi făcut jertfa banilor lor, iar alții jertfa nop-

ților nedormind și zilelor de lucru întrerupte! Cu conferențiarilor onor. ministere, înzestrați cu bilete gratuite și împlinind cu sgomot și glas mare datorii de patrie ați fi rămas tot așa de înțelepți ca și înainte pe cînd astfel aveți un interes de mîndrie să fie altfel.

În altă ramură. — La Expoziția din București, se vor vedea atâtea lucruri mari și scumpe. Mîine, se poate ridica în București o mare Mitropolie. Toate însă poruncite și plătite de Stat! Cu cît mai mult preț are catedrala românească din Sibiu ba chiar cea mai mică bisericuță de piatră ridicată peste munți, din scumpul ban al săracilor!

Destul am fost un popor trufaș gîlcevitor și leneș, destul am așteptat să ne cadă toate mură în gură. Destul! A venit ceasul muncii celei adevărate, bune, frățești, luminate, prin care se ridică popoarele!

Cu vestea, eu am venit aici pentru a trezi conștiințele pregătitoare. Ați venit mulți, ați ascultat bucu-roși și ceva din spusul nostru tot va rămînea!

ALEXANDRIA

În locurile deluroase, cu păduri mici de stejari cam chirciți, cu coaste gălbui de lut sfărâmicios, cu întinsele cîmpii de bun pământ moale, ale Teleormanului, *Alexandru-Vodă Ghica*, bunul gospodar din timpurile Regulamentului Organic a făcut în 1834 un oraș nou. Pentru a-l întemeia au venit bucuroși de ogoarele îmbielșugate din împrejurimi, de prăvălișurile potrivite pentru lucrul viilor, de putița unui drum scurt și drept către Dunăre unde se întemeia pe aceiași vreme șchelea Zimnicei în fața vechei și însemnatei așezări bulgărești a Șiștovului, fel de fel de orășeni noi. Unii dintre dinșii, cei ce aveau banul și deprinderea negoțului, au venit de peste Dunăre unde prin anii aceia strașnicul Pașă de Scodra prigonă fără milă pe creștinii bănuți sau cunoscuți că au fost ajutat pe Ruși în ultimul lor război cu Turcii; dar pe lângă acești fruntași ai bogăției și legăturilor cu lumea, și atîția săteni din împrejurimi.

Statul muntean a dat funcționarii, cu vremea multe s'au dus de aci, a rămas însă, pentru un soroc scurt, se crede, înalta școală a gimnaziului. Boierime însă, boierime veche, localnică, așezată, cu tragere de inimă pentru județ, n'a fost nici odată și moșiile cele mari le-au avut numai greci de peste multe mări și țări, sau cîte un «aristocrat» ce ședea în București.

Ast-fel în creațiunea lui Ghica-Vodă, pe lângă cer-cul cel mic al lefegiuilor, cari joacă pătimas cărțile, se pun la cale unul pe altul prin vorbe și prin ziare și fac politica d-lui General Manu, ori a d-lui Pro-copiu, cei doi stăpîni politici din partea locului, tră-iesc în bună înțelegere muncitoare orășenii cu prăvălie, mahalagii plugari și țăranii împrejurimilor.

Cîte unul din popor ajunge foarte bogat și am vă-zut într'unul din satele mărginașe casa săteanului *Capră*, care a strîns mult chiag din lucrul și din di-băcia sa și a făcut «domni» și «domnișoare» din o-draslele sale. E un bine ca din neamul nostru să se ridice cîte unul ca acest gospodar fruntaș, care ține în arendă trei moșii mari, e un bine fiind-că se îm-piedică ast-fel întinderea de pecingine a cutărui grec care din panerul cu covrigi a isbutit, prin prostia sau corupția noastră, să se facă stăpînitorul multor sute de mii de lei, de care nu s'a arătat nici-o dată vrednic prin nimica.

Orășelul, care nu e în legătură cu nici-un isvor deosebit de bogăție, e mai mare de cît un tîrg din Moldova și, neavînd de loc Evrei, e foarte curat.

Stradele se desfac lungi, drepte, fără a se aduna ca ale orașelor întemeiate supt supravegherea milită-rească a Rușilor, în aceeași epocă, în rotocolul mare al pieței centrale.

Puține maidane, multe grădini bine împrejmuite; rare-ori însă vezi cîte-o florărie ca cele din Moldova. Din vechile case cu coperișul de olane umflate, șterse, trandafirii, n'a rămas de cît ici, colo, cîte-o rămășiță; trăiesc însă destule locuințe de oameni săraci, acope-rite cu o șindilă mărunță, moale, pe care o năpădește

catifeaoa verde a mușchiului de ruine. Urîte table roșii-închis se vād de-asupra celor mai multe din clădiri.

Două din biserici mai amintesc anii începuturilor, prin cuprinsul lor îngust și turnulețul de lemn pe care-l învălește aceeași roșie tablă urită. Una din ele a fost prefăcută deunăzi. Spre centru, e o a treia biserică, în stil împodobit, dar destul de cuminte: în această zi de Duminică băiețași de școală cîntă din toată inima spre bucuria credincioșilor, cari sunt mulți și arată o evlavie deosebită.

Drept în mijlocul orașului e «*catedrala*». Cine a zidit-o prin anii 96, s'a luat după cele mai mari și mai încărcate din bisericile ce avem. A pus brîie săpate, a lăsat să pătrundă lumina prin vitralii aduse din străinătate, a rînduit în față stilpii corintinieni, cu totul nepotriviți, ai unui pridvor deschis. Însă proporțiile sunt bune, liniile de căpetenie sunt după obiceiul țarei; materialul întrebuintat arată să fie ales și trainic. Și aici am găsit destulă lume și slujbă foarte cuviincioasă.

Lîngă biserica cea mare, primăria ține o curată și cochetă grădină, care cuprinde și foișorul, pavilionul pentru adunări, serbări și petreceri. În zilele mari cîntă aci tarafurile lăutarilor ce-și mai aduc aminte de cele mai frumoase din cîntecele bătrînești; și muzica militară vine să învioreze lumea. De la amiază înainte pînă tîrziu noaptea se plimbă femeile frumoase ale «poporului», cu cămășile cusute în flori și fluturi, cu pieptărașele împodobite și rochiile umflate, scurte, de colori luminoase, pe care numai rare-ori le înlocuește catrința; în jurul lor se învîrt flăcări cu șalvari largi și pălăriuța rotundă, în port de orășeni. Merg toți siguri și veseli ca acasă la dinșii, într'un

tîrg care e în adevăr al lor. E o *democrație*, ca în Ardeal, ca în acele orașe din Ardeal *unde e mai strînsă legătura dintre cei de sus și cei de jos!*

În aceleași ceasuri hora se învîrtește în mijlocul livezilor de verdeață bogată. Altă horă de cît aceea pe care o știm mai bine, horă smuncită, grăgăială, cu mîini care se prind de departe, cu furtunoase învîrtiri ale trupurilor tinere. Și mai e ceva rău în dătină de petrecere din aceste locuri, rău, urît, înjositor și sălbatec. Hora nu se face lîngă han ori în locul slobod din mijlocul satului, ori unde-va supt acoperămint. Pe cînd bătrînii se dau la o parte și beau în cîrciumi, cete de tineri, de fetițe și de băiețandrii chiar, aleg locuri dosite pentru dansuri vinovate, unde nici nu mai trebuie vioara și cobza lăutarului, căci singele îndrăsneț cîntă ariile focoase ale păcatului.

Părechi se desfac din joc, se întind de mîini, se cuprind; aproape supt ochii lumii care se face a nu vedea, care se deprinde a nu băga de seamă, dar care ar trebui să vadă și să bage de seamă pentru a împiedica și a pedepsi ast-fel de lucruri scîrboase, ori-cît ar fi de vechi; tinerii uită de sine cu totul și în beția de primăvară a ființelor, dau frîu slobod dragostii. Sfiala, curăția, nevinovăția, măcar a sufletelor, aproape se pierde ast-fel și dacă părinții iartă, pentru că și ei au fost iertați, dacă îndeamnă chiar, din mîndrie, pe fetele lor să se lase curtate, în ast-fel de chipuri dobitocești, e preotul, e primarul, e învățătorul, cari trebuie să caute a înălța pe acești oameni într'o lume deosebită de a vitelor ogorului.

*
* *

În marginea Alexandriei curge riul *Vedei*; cu toată

căldura cea mare ce se simte la începutul lui Mai, e încă o apă destul de adîncă, de și înceată și pătată de mîlul gălbui cărat de pe dealuri.

Mergînd spre Teleorman ea se încurcă în multe, foarte multe cotituri. Lunca e o pădurice de stejari, de plop, care merge pînă în zare sămănată în voie pe bielșugul pajiștelor strălucite. În mijloc e o căsuță de lemn cu vin bun și pastramă de miel. Incolo însă abia sunt cărări; nu se mătură, nu se diretică, nu se preschimbă nimic. În voia largă a sălbăticiiei, lăstarii cresc și pier după trunchiurile vechi, groase; cioare rătăcesc jos, greoi, cu aripile răsfirate, cîte-o pupază tărcată săgetează aproape de fața buruienei vinjoase, iar peste răcoarea apei domoale se leagănă ușor pescărușul; ba, două rîndunele s'au oploșit în căsuța de lemn, goală și tainică de pare că e un cuib de haiduci, și de acolo ochesc sperioase, strînse una în alta, la oaspeții din oraș, cari petrec în zvonul încet al vioarelor și în tărăgănatate cîntece a lăutarului ce zice de haiducie.

Se zice că o administrație comunală neavînd ce face alta, se vede, ar fi voit să dea jos copaci ca aceștia, care sunt și un adevărat mijloc de scăpare pentru orașul cufundat în miasmele de sub dealuri; dacă un gînd ca acesta s'ar îndeplini vre-odată, oricine ar fi în drept să creadă și să spue că locuitorii Alexandriei n'au pereche în neînțelegerea frumuseții celei mai vădite.

*
* *

Dincolo de pădure, în sus, e satul *Buzescu*, unde ar fi, mi se spune, o biserică destul de veche, în chip de cruce. Pînă acolo însă e prea departe și mîer-

gem în jos, prin lungile mahalale locuite de bulgari — unii n'ar fi știind românește. La câte o casă e scris pe o bucată de pînză «regrete eterne», sau chiar «interne», ceia ce poate fi mai adevărat, și numele sau inițialele numelui răposatului, răposatei. Așa ceva, cu mai puțină cheltuială, ține locul crucii de amintire din marginea drumului. E o datină pe care n'am aflat-o aiurea și în care pe lângă naivitate în manifestare, este, de sigur și o duioșie în simțire, care te mișcă totuși ori în ce fel ar fi, de alminterea, scrisul și oricît de seci ar fi aceste două cuvinte de împrumut.

*
* *

Trecem întîi prin satul *Poroschia*. Ca mai toate de prin aceste părți, el are numai rîndurile de case din preajma șoselei.

Garduri de nuiele sau și de pămînt amestecat cu pietriș. Casa lunguiatică, are cele trei patru ferestre, cu ușa într'o parte, privind spre curte, de către stradă și cerdacul pe stilpi e închis printr'o întretăere de vergele, ca să se ascundă viața ce aleargă aici la răcoare în lunile de dogoreală ale șesului. Nici-un fel de podoabe. In curte multe acareturi: pătule împlete-tite, căsoaie goale învelite cu stuf aruncat rău, pe cînd învelișul casei însăși e mai adese ori de tablă. Oamenii stau lungiți pe pămînt mai mult la poartă și, la trecerea trăsurilor, femeile tinere se ridică încet și salută stînd drepte.

Biserică veche, fără stil; biserică nouă ce se zidește. Școală făcută și înzestrată cu burse pentru școlari cu adausuri la leafă învățătorilor, de o greacă,

din neamul Selivanitis, măritată cu un Gigîrtu, de la care moșia a trecut la familia Poienaru.

Indată, în aceeași vale a Vedei, plină de cele mai frumoase sămănături de grâu, avem *Țigăneștii*, numit ast-fel după strămoșul poreclit «Țiganul».

Nu e nici o deosebire în clădirea caselor, care sunt însă aci mai mari și mai frumoase. O cruce de piatră din 1793, plină de numele morților, se ridică înaintea împrejmuirii de cărămidă dărîmată a bisericei. Ea se zărește, cu frumosu-i pridvor pe stâlpi groși, numai în pilcuri albe răslețe prin desişul nalților copaci subțirateci cari au cuprins cimitirul; burueni mari mirositoare, în chip străbătător de te ametește se îndeasă în umbra lor și crucile de mormînt, mărunte, de piatră bine săpată se ascund între foile largi, supt broboanele care aromesc sălbatec.

Se vede acum în stînga o clădire mare, roșie, care e gara și mai aproape un haos de ziduri peste care se ridică un coș înalt de furnal. Aici a fost fabrica de zahăr engleză, de la Brînceni, dar legea cea nouă a întrerupt lucrul și deocamdată casele făcute să o ploșească o lume întreagă harnică, tînjesc în singurătate.

La doui pași, mai departe însă în bordeiele și căsuțele strîmbe, schioape, muruite cu lut, neîngrădite și sămănate pe pari cu zdrențe strălucitoare e viața sgomotoasă a unui sălaș de țigani, așezat aici de o seamă de vreme.

Sunt de loc din Belitori și de foame au venit aici, să se facă țărani, pentru șaizeci de bani pe zi la lucrul obișnuit și un leu la mașină. Foile nu mai suflă și baroasele au ruginit, de cînd trebuie «brevet» pentru aceasta și celui mai sărac potcovar ajuns

«meseriaș». Toți băieții negri «vreau pământ» și pentru aceia s'au și îngrămădit în jurul nostru, fiecare vorbind în felul său : copiii mari dîndu-se peste cap, cei mici arătînd soarelui trupul lor cu totul gol, femeile desfăcîndu-și sinurile arămii, bărbații răzimați în toiege, iar vătaful, regele adevărat al sălașului, d. Marinachi sau, pe românește Marinică, dîndu-ne lămuriri despre munca supușilor săi. D. Marinachi s'a înălbit tot purtîndu-se prin civilizație, el are mii-șoare de franci puse la adăpost, poartă lanț de argint pe jiletcă și cumpără pălării din Alexandria «domniței» sale, care locuiește în odăița aceia de-o șchioapă, cu geamul drept de-asupra pămîntului. D-sa, Măria Sa, e de părere că nu mai merge așa, că va trebui să plece și de aici, aiurea, departe sau aproape, undeva în lume, lăsând în pustietate, ca o soră mai mică a fabricii de zahăr părăsită, atîtea adăposturi de fericire și chiar palatul cu geam de sticlă la ferestruica cu nasul în țărînă, al domniței cu pălărie din Alexandria.

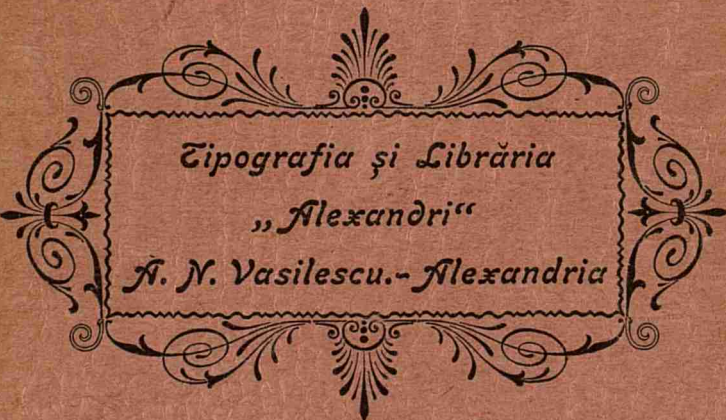
Țiganii stau pe pămîntul *Brîncenilor*, care a fost al familiei Vernescu pînă la risipirea averii strînse de dînsa. Satul se întinde la vale, femei albe în haine curate directă pretutindeni prin curțile umbroase, pe cînd cîrciuma găzduiește pe bărbați. În față cu frumoasele case ale proprietății se ridică o biserică în stil catolic trufaș, încunjurată de uluce de zid. A clădit-o acum cincizeci de ani după un model de la Panciova, «serbianescul maior», «cetățeanul Belgradului», Mișa Anastasievici, care a ținut mulți ani de zile ocelele muntene și a fost unul din cei mai bogați oameni din vremea lui. Apoi agonisita i s'a împrăștiat; moșia a ajuns pe mîini streine; chipurile

etitorilor, Mișa în haine civile, soția lui, Cristina, în fuste învoalte, se șterg încet de pe pereți; molozul se scurge de pe pereții ce crapă.

Mai încolo a fost satul Bujoreanca înființat în 1823, cum scrie pe cărțile din Brînceni logofătul Naci Goga, de pe atunci și cum știe și părintele cel bătrîn care a venit să ne primească. Azi locul e lan de grâu.

Sate părăsite, fabrici închise, țigani rătăcitori, cită viață omenească se vîntură în zadar pe acest strălucit pămînt de roadă, în această «Arcadie ferice» a dealurilor verzi, îmbălsămate, supt care trece, șopotind prin somn vechi arii tot-deauna aceleași Vede înceată...

Tipografia și Librăria
„Alexandri“
N. N. Vasilescu. - Alexandria